

**APORTUL FEMEILOR ROMÂNE TRANSILVANE
ÎN TIMPUL MARELUI RĂZBOI,
REFLECTAT ÎN PAGINILE GAZETEI TRANSILVANIEI**

MARINELA LOREDANA BARNA¹

**THE CONTRIBUTION OF THE TRANSYLVANIAN ROMANIAN
WOMEN DURING THE FIRST WORLD WAR
REFLECTED IN THE NEWSPAPER TRANSILVANIA'S GAZETTE**

ABSTRACT

This article proposes to present the activity of the Union of Romanian Women from Hungary, during 1914-1916, reflected in the newspaper Transilvania's Gazette printed in Brasov.

Through the newspaper we identified the association's directions during the first World War: Orphan donations, organizing the Orphanage-boarding girls and donations for hospital wounds.

Keywords: the Union of Romanian Women from Hungary, activity, 1914-1916, donations, *Transilvania's Gazette*.

Articolul își propune să prezinte activitatea Uniunii Femeilor Române din Ungaria (în continuare, UFR), în perioada 1914-1916, reflectată în paginile ziarului *Gazeta Transilvaniei*. Perioada studiată se încheie cu anul 1916 când, odată cu retragerea armatei române din Brașov, președinta Maria Baiulescu pleca, refugiindu-se la Iași, iar activitatea asociației se suspenda. Revenită acasă în 1919, prelua din nou conducerea RFR-ului brașovean și a UFR-ului, și se dedica asistenței sociale.

De-a lungul istoriei Reuniunii Femeilor Române (RFR) și a UFR-ului, ziarul brașovean a jucat un rol important în comunicarea asociației prin publicarea apelurilor, a dărilor de seamă, anunțarea balurilor caritabile etc. Și în timpul Marelui Război, *Gazeta* continua să tipărească informații despre activitatea câtorva din RFR-urile transilvane, membre ale UFR – Abrud, Aiud, Bistrița, Brașov, Codlea, Cluj, Deva, Făgăraș, Miercurea, Sălaj, Turda. Majoritatea anunțurilor erau apeluri pentru colecte și liste de donatori.

Personalitatea lui Iacob Mureșianu (1812-1887) lega destinul ziarului de cel al RFR-ului brașovean. Iacob Mureșianu, editor și redactor al ziarului,

---

¹ Muzeograf, Muzeul "Casa Mureșenilor" – Brașov;
e-mail: marilorebarna@gmail.com.

era cel care inițiasse această primă societate românească de femei din provinciile românești. Soacra sa, Maria Nicolau (1801-1860), a fost prima președintă, iar Mureșencele au fost membre permanente ale asociației, aducându-și contribuția la îndeplinirea scopului propus.

RFR-ul brașovean, înființat în 1850 pentru a ajutama orfanele celor căzuți în timpul Revoluției pașoptiste, îndemna 15 ani mai târziu la înființarea de comitete filiale pe întreg teritoriul Transilvaniei, printre primele constituite fiind la Abrud și Turda. La finalul secolului al XIX-lea aceste filiale ajunse independente se dezlipeau de RFR-ul mamă. La începutul secolului următor, președinta RFR-ului din Brașov, Maria Baiulescu (1860-1941), propunea unificarea acestora și iniția crearea Uniunii Generale a Femeilor Române din Ungaria. Îndemnul îl făcea în anul 1911, la sărbătorirea a 60 de ani de la înființarea organizației. Congresul de unificare a celor 38 de RFR-uri avea loc doi ani mai târziu, la Brașov, în 3/16-5/18 iunie, Maria Baiulescu fiind aleasă prima președintă². Statutele tipărite în 1913 stabileau clar poziția UFR-ului vizavi de filiale și anume: ”Uniunea nu restrânge întru nimic, în nicio privință independența absolută a reuniunilor de femei asociate (...)”.³

Primul Război Mondial o găsea pe Maria Baiulescu în fruntea UFR-ului. Membră a unei importante familii brașovene, scriitoare, aceasta a fost o susținătoare a emancipării femeilor române, precum și o apărătoare a drepturilor românilor din monarhia austro-ungară. Din comitetul UFR-ului făceau parte: Maria Cosma (Sibiu) și Elena Popp Hossu Longin (Deva) – vicepreședinte, Virginia Vlaicu (Brașov) - casieră, Elena Mețianu (Zărnești) - secretară, Elena Săbădeanu (Brașov), Catinca Bârseanu (Sibiu), Ana Filip (Abrud), Sofia Beleş (Arad), Elena Pop născ. Maniu (Blaj), Sidonia Petrovici (Brașov), Paulina Rădulescu (Lugoj) - membre, Maria Moldovan (Mediaș), Ana Pop de Lemeny (Cluj) și Lucreția Murășianu (Turda) - membre suplente⁴.

În cel de al doilea an de război, în luna noiembrie, se alegea noul comitet al RFR-ului brașovean. Acesta era compus din: Maria Baiulescu - președintă, Virginia A. Vlaicu - vicepreședintă, Sidonia I. Petrovici - casieră, Elena A. Popovici, Eugenia Vecerdea, Maria Popescu, Dora Pușcariu, Flora Garoiu, Maria N. Dușoiu, Tinca N. Bogdan, Maria I. Maximilian și M. Median - membre⁵. Elena Săbădeanu, cea care condusese mulți ani asociația, era aleasă președintă de onoare⁶.

---

² Arhiva Mureșenilor, Fond *Mureșeni*, doc. nr. inv. 9.131, dos. 5/2.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, doc. nr. inv. 9.267, dos. 573/4.

⁵ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 256, 26 noiembrie/9 decembrie 1915.

⁶ *Idem*, nr. 280, 24 decembrie/6 ianuarie 1915.

Izbucnirea Primului Război Mondial nu lăsa asociația fără reacție, Maria Baiulescu cerând tuturor reuniunilor și centrelor românești jertfe materiale și morale pentru alinarea suferințelor. Astfel devenea protagonista unui efort colectiv.

*Către femeile române din Ungaria*⁷ era titlul primului apel în care apărea și lozinca acestui demers – ”La muncă”. Totodată erau date instrucțiunile în ceea ce privește organizarea acestei acțiuni comune de ajutorare. Fiecare reuniune urma să lucreze independent, ținând o strânsă legătură cu forurile civile și Societatea Crucea Roșie. O primă sumă de ajutorare trebuia depusă de către reuniune, urmând ca prin colecte exemplul să fie urmat de către toți românii. Darurile primite cu valoare peste două coroane se publicau în jurnale. Femeilor române li se cerea să continue lucrul lăsat de bărbații plecați la război, ”dovedind rolul adevăratului feminism”.

În ziua următoare, *Gazeta Transilvaniei* saluta inițiativa Mariei Baiulescu și anunța înscrierea la cursul de surori de caritate a domnișoarelor Virgilia Branște, Tulia Găvrus și Miți Oncioiu. Autorul articolului îndemna ca românii rămași acasă să urmeze exemplul sașilor care-și mobilizaseră elevii pentru strângerea recoltei în satele săsești din Țara Bârsei⁸.

Orașul Brașov înființa în scurt timp un serviciu ”pentru mijlocirea de a primi muncă”, la care își ofereau ajutorul damele și domnișoarele cetății. O statistică a primelor trei zile de activitate era comunicată de către Maria Baiulescu în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 170 din 2/15 august 1914: 92 de persoane, majoritatea femei, din care 44 de etnie maghiară, 27 de etnie germană, 10 de etnie română, 10 de etnie israeliană și una de etnie poloneză, solicitau un loc de muncă. Persoanele proveneau din diverse categorii: fie erau tineri care nu lucraseră până acum, fie erau școlari nevoiți a-și ajuta financiar familia, fie foști muncitori care rămăseseră fără serviciu – lucrători în comerț, contabili, zidari, croitori, scriitori cu mașina, spălătorese și altele.

În finalul statisticii, semnatara articolului îi îndemna la răbdare pe angajatori, la înțelegere pe cei ai căror servitoare erau nevoite să plece o scurtă perioadă pentru strângerea recoltei și la îngăduință pe cei care primeau fete din familii bune burgheze pentru servicii în casă.

Prin intermediul ziarului am identificat direcțiile Uniunii pe parcursul Marelui Război: colecte pentru orfane, organizarea Orfelinatlui-Internat și colecte pentru răniții din spitale.

În timpul războiului, asociația s-a ocupat în continuare de ajutorarea fetițelor sărace înmatriculate în școlile reuniunii. Donații se făceau pe parcursul întregului an. *Gazeta Transilvaniei* publica apeluri făcute cu ocazia Crăciunului, când în mod tradițional RFR-ul brașovean le îmbrăca și cerea

---

⁷ *Idem*, nr. 161, 28 iulie/5 august 1914.

⁸ *Idem*, nr. 166, 29 iulie/11 august 1914.

ajutorul comunității⁹. Donatorilor li se mulțumea personal în paginile ziarului. Astfel, din darea de seamă publicată în ianuarie 1915¹⁰ aflăm că în anul 1914 au putut fi ajutate 35 de eleve, printre donatori fiind și Elena, văduva lui Aurel Mureșianu, alături de doamne din familiile importante ale Brașovului – Brediceanu, Pușcariu, Ciurcu, Bârseanu, Onițiu, Vecerdea, Moga, Căpățână, Dima.

Împărțirea hainelor și a încălțăminteii era realizată în cadrul unei serbări ce se ținea în sala festivă a gimnaziului român din oraș (actualul Colegiu Național "Andrei Șaguna"), în duminica dinaintea Crăciunului. Serbarea era organizată de RFR și Biserica *Sf. Nicolae* din Șchei. Caracterul festiv îl aflăm dintr-o corespondență publicată în paginile *Gazetei* în 1915¹¹. O astfel de festivitate dura două ore. Cuvântul de deschidere îl ținea protopopul dr. Vasile Saftu, după rugăciunea susținută de corul mixt condus de învățătorul N. Stoicovici. În continuare, lua cuvântul directorul liceului gazdă, Șerban Popoviciu. Corul cânta din nou un colind și apoi se începea împărțirea darurilor.

Donații în cadrul asociației se făceau și pentru văduvele sărace. Familiile donau bani în amintirea mamelor, soțiilor¹².

Internatul-Orfelinat al UFR-ului face și el subiectul anunțurilor publicate în paginile *Gazetei*. Anunțurile școlare ale școlii de menaj și de industrie casnică (înființată în 1886), publicau planul de învățământ, taxele, actele necesare înscrierii și cele trebuincioase elevelor. Astfel, aflăm că internatul în anii 1915 și 1916 era condus de domnișoara Ana Broșteanu, fosta directoare a internatului de fetițe din Sibiu. Anul școlar în 1915 începea la 1/14 septembrie și taxa era de 500 coroane pe an. Fetițele trebuiau să aibă vârsta de 12 ani, iar pentru înscriere erau necesare certificatele de școală, de botez, de sănătate și cel de revaccinare. Planul de învățământ era împărțit în secțiunea practică și cea teoretică. Clădirea internatului era în proprietatea reuniunii și se afla pe șirul Spitalului nr. 10¹³. Un an mai târziu, taxa creștea la 700 coroane pe an și includea îngrijirea medicală și băi în valoare de 70 coroane lunar¹⁴.

La școala de menaj și industrie casnică se acceptau și orfane al căror tată murise în Marele Război. În toamna lui 1915 primele două eleve erau primite și li se oferea școlarizarea și întreținerea pe parcursul celor 3-4 ani.

---

⁹ *Idem*, nr. 260, 26 noiembrie/9 decembrie 1914 și nr. 250, 18 noiembrie/1 decembrie 1915.

¹⁰ *Idem*, nr. 15, 21 ianuarie/3 februarie 1915.

¹¹ *Idem*, nr. 280, 24 noiembrie/6 decembrie 1915.

¹² *Idem*, nr. 140, 2/15 iulie 1916.

¹³ *Idem*, nr. 136, 24 iunie/7 iulie 1915 și nr. 141, 3/16 iulie 1916.

¹⁴ *Idem*, nr. 141, 3/16 iulie 1916.

Dosarele ce conțineau certificatul de botez, cel de sărăcie, cel de absolvire a școlilor primare, cel de sănătate, se depuneau până în 15 noiembrie¹⁵.

În lunile iulie și august ale anului 1916 în paginile ziarului apar o serie de articole intitulate ”Pentru Orfelinatul Uniunii fem[eilor] Rom[âne] din Ungaria”, în care sunt publicate colectele strânse.

Proiectul Orfelinatalui de fete fusese prezentat și votat în luna aprilie a anului 1916. Colectele au fost strânse timp de trei luni, data finală fiind 20 august. Orfelinatul urma să fie adăpostit în mica și simpla clădire a Internatului și putea adăposti 12 orfane. Recrutarea orfanelor nu se mai făcea pe bază de concurs, ci urmau a fi recomandate de centrele care au adus cele mai mari contribuții. Candidatele trebuiau să fie orfane de ambii părinți sau orfane doar de tată, dar foarte sărace. Ziua de 15 august era declarată a fi ziua orfanilor, dedicată colectelor. Maria Baiulescu îndemna ca la ușa fiecărei biserici să fie în această zi de sărbătoare câte două femei române îndemnând credincioșii să facă mici donații¹⁶.

Apelul pentru ”Darea Orfanelor” era semnat de către președinta reuniunii¹⁷. Contribuțiile bănești erau fie strânse prin colectante – și amintesc câteva nume: Virginia Braniște și Nina Ilasievici¹⁸, Tani Saftu, Elena Prișcu și Valeria Lupan¹⁹, Paraschiva D. Voina și Maria N. Cocă²⁰, Maria Maximilian, președintă, și Maria Al. Suru, vicepreședintă a Reuniunii femeilor române pentru ajutorarea și înfrumusețarea bisericii *Sf. Adormiri* din Brașov-vechi²¹, Lia Dima²², Tiți Popa din Aiud²³, Hortensia Vasilca din Daia română²⁴, Livia Pușcariu și Marioara Duma din Reghin²⁵ –, fie trimise individual – Vilma G. Popp, văduva lui Gheorghe B. Popp²⁶, Margareta Comes, fostă elevă a Internatului-Orfelinat²⁷, Victoria Mereția, preoteasă²⁸, Bălașa Blebea, președinta Reuniunii pentru ajutorarea văduvelor²⁹, George Boeriu,

---

¹⁵ *Idem*, nr. 217, 8/21 octombrie 1915.

¹⁶ *Idem*, nr. 169, 9/22 august 1916.

¹⁷ *Idem*, nr. 142, 5/18 iulie 1916.

¹⁸ *Idem*, nr. 139, 1/14 iulie 1916.

¹⁹ *Idem*, nr. 144, 7/20 iulie 1916.

²⁰ *Idem*, nr. 142, 5/18 iulie 1916.

²¹ *Idem*, nr. 148, 12/25 iulie 1916.

²² *Idem*, nr. 153, 17/30 iulie 1916.

²³ *Idem*, nr. 141, 3/16 iulie 1916.

²⁴ *Idem*, nr. 166, 2/16 august 1916.

²⁵ *Idem*, nr. 172, 11/24 august 1916.

²⁶ *Idem*, nr. 153, 17/30 iulie 1916.

²⁷ *Idem*, nr. 164, 31 iulie/13 august 1916.

²⁸ *Idem*, nr. 14, 20 ianuarie/2 februarie 1916.

²⁹ *Idem*, nr. 142, 5/18 iulie 1916.

calfă de timar³⁰, Regimentul 64 de infanterie din Orăștie³¹, preotul militar P. Debu³², preoții greco-catolici Aureliu Poruțiu³³ și Octavian Petra³⁴. Fiecare contributor era nominalizat în listele publicate, iar colectantele erau numite membre ajutoare ale Uniunii.

Pentru orfelinat, alături de persoane fizice contribuiau și persoane juridice – *Economul*, institut de credit și economii din Cluj³⁵, și *Gorunul*, societate de credit și economii din Aiud³⁶.

Și celelalte RFR-uri din Transilvania se implicau în această acțiune. RFR-ul din Turda, prin președinta Lucreția Murășianu, relua apelul Mariei Baiulescu³⁷. Alte RFR-uri s-au implicat activ în strângerea banilor: Hunedoara și în jurul Devei (colectantă Lucia Hossu)³⁸, Hunedoara – comuna Geoagiu (Lucreția Popovici și Veturia Pop)³⁹, Făgăraș (colectantă Maria Șerban, președintă)⁴⁰, Sighișoara (colectantă Maria Suci, președintă, și Ambrosiu Tătar, paroh din Hetur)⁴¹, Mediaș (colectante Viorica Secetă și Lili Popp)⁴² și Vurpăr (colectantă preoteasa Susana Manițiu, președintă)⁴³.

Internatul-Orfelinat al RFR-ului brașovean încerca să-și suplimenteze veniturile prin oferirea la începutul lunii februarie a anului 1915 a unui curs de croitorie ”pentru dame și domnișoare externe”, susținut de directoarea Ana Broșteanu. Cursul dura trei luni, avea loc de trei ori pe săptămână, după-amiaza, și costa 30 coroane. Se predau desenul și cusutul rochiilor, și al jachetelor⁴⁴. O altă știre publicată în *Gazeta* anunța începerea cursului în 4 februarie, neocuparea locurilor, dar și orarul de curs, de la ora 2 la 5 după-amiaza⁴⁵.

O altă direcție a UFR-ului în timpul Marelui Război a fost ajutorarea răniților. Primul Crăciun al războiului a fost un prilej de a arăta solidaritatea celor rămași acasă. S-au strâns articole de îmbrăcăminte și mii de coroane –

---

³⁰ *Idem*, nr. 148, 12/25 iulie 1916.

³¹ *Idem*, nr. 149, 13/26 iulie 1916.

³² *Idem*, nr. 174, 14/27 august 1916.

³³ *Idem*, nr. 167, 3/17 august 1916.

³⁴ *Idem*, nr. 164, 31 iulie/13 august 1916.

³⁵ *Idem*, nr. 154, 19 iulie/1 august 1916.

³⁶ *Idem*, nr. 141, 3/16 iulie 1916.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Idem*, nr. 150, 14/27 iulie 1916.

³⁹ *Idem*, nr. 162, 29 iulie/11 august 1916.

⁴⁰ *Idem*, nr. 152, 16/29 iulie 1916.

⁴¹ *Idem*, nr. 155, 20 iulie/2 august 1916.

⁴² *Idem*, nr. 171, 11/24 august 1916.

⁴³ *Idem*, nr. 157, 23 iulie/5 august 1916.

⁴⁴ *Idem*, nr. 14, 20 ianuarie/2 februarie 1915.

⁴⁵ *Idem*, nr. 28, 7/20 aprilie 1915.

episcopul Oradiei Mari, Demetriu Radu, 100 coroane⁴⁶, sau președinta Crucii Roșii, contesa Sofia Mikes, 200 coroane⁴⁷, alături de *Societatea fondului de teatru*, 100 coroane, Biserica Sf. Adormiri din Cetate, 50 coroane, Biserica Sf. Nicolae din Șchei, 200 coroane⁴⁸, din care s-au pregătit tradiționalii brazi de Crăciun și daruri. Distribuirea acestora s-a realizat prin reprezentantele Crucii Roșii și a RFR-urilor, dar și a surorilor de caritate. Alături de bani, s-au donat țigări, diverse articole de îmbrăcăminte (izmene, cămăși, ciorapi, pantaloni), pânză⁴⁹.

Articolul semnat "Un asistent" și publicat în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 285 din 30 decembrie 1914/12 ianuarie 1915, detalia această operă de caritate a femeilor române. Donațiile generoase au făcut posibil ca toți cei aproximativ 2.000 de răniți din spitalele Brașovului să se bucure de daruri. Maria Baiulescu, "neobosita președintă a reuniunii (...), ajutată de un întreg stat major de dame și domnișoare" a organizat acest demers. S-au constituit opt comisii conduse de câte o președintă, care au fost delegate pentru câte un spital și care au pregătit darurile. Distribuirea darurilor s-a făcut într-o manieră sărbătorească, alături de reprezentantele reuniunii fiind preoți ce au îndeplinit ceremonii religioase și elevi ce au cântat colinde. Din nou, Elena, văduva lui Aurel Mureșianu, își aducea contribuția în calitate de președintă a comisiei ce a împărțit daruri răniților din spitalele de rezervă din cazarma de artilerie și de husari. Recunoștința răniților nu întârzie să apară în paginile *Gazetei*.

RFR-urile transilvane urmau exemplul celui brașovean. În Țara Bârsei s-au mobilizat reuniunile din Făgăraș, Codlea și Zărnești. La Făgăraș exista o strânsă colaborare între cele două asociații din localitate – Reuniunea Femeilor Române ortodoxe, condusă de Maria Șerban, și Reuniunea Femeilor Române greco-catolice, a cărei vicepreședintă era Maria Cernea. Apelul făgărășencelor din decembrie 1914 avea în vedere ajutorarea răniților din cele două spitale locale. Contribuții generoase s-au primit din Făgăraș⁵⁰, Comăna de Jos⁵¹, Drăguș⁵², Dridif⁵³, Râușor⁵⁴, Perșani⁵⁵, Beclean⁵⁶, Porumbacu de Jos⁵⁷.

---

⁴⁶ *Idem*, nr. 270, 9/22 decembrie 1914.

⁴⁷ *Idem*, nr. 284, 25 decembrie 1914/7 ianuarie 1915.

⁴⁸ *Idem*, nr. 3, 4/17 ianuarie 1915.

⁴⁹ *Idem*, nr. 281, 21 decembrie 1914/3 ianuarie 1915.

⁵⁰ *Idem*, nr. 10, 15/28 ianuarie 1915.

⁵¹ *Idem*, nr. 272, 11/24 decembrie 1914.

⁵² *Idem*, nr. 278, 18/31 decembrie 1914.

⁵³ *Idem*, nr. 279, 19 decembrie 1914/1 ianuarie 1915.

⁵⁴ *Idem*, nr. 282, 23 decembrie 1914/5 ianuarie 1915.

⁵⁵ *Idem*, nr. 286, 31 decembrie 1914/13 ianuarie 1915.

⁵⁶ *Idem*, nr. 16, 22 ianuarie/4 februarie 1915.

⁵⁷ *Idem*, nr. 3, 4/17 ianuarie 1915.

RFR-ul din Codlea, condus de Eufrosina A. Boldor, strângea pentru primul Crăciun suma de 123 coroane și 22 fileri⁵⁸, iar RFR-ul Zărnești, prin președinta Elena Mețianu⁵⁹, organiza serbarea răniților în hotelul comunal din localitate⁶⁰.

Serbări/petreceri erau organizate de către membrele RFR și în spitalele din Miercurea, Turda, Aiud, Cluj, Bistrița, unde se împărțeau colaci, țigări, cârnați, sarmale, vin, mere, nuci, cărți de rugăciune, reviste și calendare.

Agnes Măcelar, președinta RFR-ului Miercurea, semna în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 31 din 11/24 februarie 1915, o dare de seamă a colectei de Crăciun în care amintea, alături de donatori, și ajutorul oferit de Reuniunea femeilor săsești din localitate.

În paginile *Gazetei* sunt numeroase anunțurile făcute de Lucreția Murășianu, președinta RFR-ului Turda și membră supleantă a comitetului de direcție UFR. În comitatul Turda-Arieș mobilizarea a fost amplă, din cele peste 20 de localități care au contribuit amintesc câteva: Mureș-Decea⁶¹, Valdasig (Gura Arieșului), Mucrău (Pădureni) și Soporul de Câmpie⁶², Sânt-Mihai⁶³, Chimitelnic (Cipăieni) și Indal (Deleni)⁶⁴, Cocul de Câmpie (Pădureni) și Ceaul deșert⁶⁵, Bistra, Chiriș și Urca de Câmpie⁶⁶.

Despre Crăciunul răniților din Aiud aflăm detalii dintr-o corespondență anonimă⁶⁷. Mulțumirile răniților erau adresate mamei avocatului Emil Pop, inițiatoarea acestui demers⁶⁸. De la Bistrița, președinta RFR, Valeria Manu, trimitea o corespondență despre serbarea pregătită celor 1.300 de răniți din localitate⁶⁹.

Ana Popp de Lemeny, președinta RFR-ului *Sf. Maria* din Cluj și membră supleantă în comitetul de direcție al UFR, anunța o colectă pentru 3.000 de răniți aflați în spitalele din oraș⁷⁰, printre donatori aflându-se: mitropolitul ortodox Ioan Mețianu, mitropolitul greco-catolic Victor Mihaly de Apșa, Anton Mocioni, Theodor Mihali, George Pop de Băsești, protopopul

---

⁵⁸ *Idem*, nr. 264, 30 noiembrie/13 decembrie 1914.

⁵⁹ Arhiva Mureșenilor, Fond *Mureșeni*, doc. nr. inv. 9.267, dos. 573/4.

⁶⁰ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 13, 18/31 ianuarie 1915.

⁶¹ *Idem*, nr. 274, 13/26 decembrie 1914.

⁶² *Idem*, nr. 281, 21 decembrie 1914/3 ianuarie 1915.

⁶³ *Idem*, nr. 23, 30 ianuarie/12 februarie 1915.

⁶⁴ *Idem*, nr. 21, 28 ianuarie/10 februarie 1915.

⁶⁵ *Idem*, nr. 16, 22 ianuarie/4 februarie 1915.

⁶⁶ *Idem*, nr. 14, 20 ianuarie/2 februarie 1915.

⁶⁷ *Idem*, nr. 2, 3/16 ianuarie 1915.

⁶⁸ *Idem*, nr. 13, 18/31 ianuarie 1915.

⁶⁹ *Idem*, nr. 16, 22 ianuarie/4 februarie 1915.

⁷⁰ *Idem*, nr. 13, 18/31 ianuarie 1915.

Elie Dăianu, Basiliu Basiota, Emil Hațieganu⁷¹.

Al doilea Crăciun al războiului devenea mai puțin vizibil în paginile *Gazetei Transilvaniei*, doar cinci RFR-uri, alături de cel brașovean, anunțau colectele făcute – Codlea⁷², Aiud⁷³, Cluj (pentru spitalul *Sf. Gheorghe* din Blaj⁷⁴ și pentru spitalele clujene⁷⁵), Turda⁷⁶ și Hunedoara⁷⁷.

La Brașov, colectele s-au strâns din Dârstele Brașovului⁷⁸, Hărman⁷⁹, Vulcan⁸⁰ și Brașov⁸¹. Din darea de seamă publicată în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 8 din 13/26 ianuarie 1916, aflăm suma strânsă – 1.445 coroane 60 fileri, cu care au fost ajutați 2.470 de răniți din 9 spitale și s-au achiziționat 573 de exemplare din *Cartea Soldatului* cu suma de 236 coroane 50 fileri. Petrecerea de Crăciun a fost ca cea din anul anterior, comitete din damele române, însoțite de preoți și elevi, distribuind darurile în spitalele locale.

Tot la Brașov, Maria Baiulescu anunța organizarea de șezători ”pentru ajutorarea de război” în sala gimnaziului român, în cadrul căroră se făceau împletituri de iarnă pentru răniți⁸². Prima șezătoare, programată în data de 12/25 octombrie 1915, se amâna din cauza morții directorului școlii, Virgil Onițiu⁸³. RFR-ul reușea să țină la sfârșitul anului 1915 trei șezători, într-o zi de luni, începând cu ora 17. Șezătorile erau animate de lectură și muzică. La cea de a doua șezătoare, alături de doamne și domnișoare, erau invitați și domnii și tinerimea română⁸⁴. Însă tinerimea a lipsit cu desăvârșire și un singur bărbat – ”un artist” –, a onorat invitația⁸⁵.

Sărbătoarea pascală devenea și ea un bun prilej pentru ușurarea suferințelor celor răniți. Astfel, noi colecte erau anunțate în aprilie 1915 de către

---

⁷¹ *Idem*, nr. 7, 11/24 ianuarie 1915.

⁷² *Idem*, nr. 284, 31 decembrie 1915/13 ianuarie 1916.

⁷³ *Idem*, nr. 1, 1/14 ianuarie 1916.

⁷⁴ *Idem*, nr. 284, 31 decembrie 1915/13 ianuarie 1916.

⁷⁵ *Idem*, nr. 277, 20 noiembrie/2 decembrie 1915.

⁷⁶ *Idem*, nr. 4, 6/19 ianuarie 1916; nr. 5, 9/22 ianuarie 1916; nr. 6, 10/23 ianuarie 1916; nr. 7, 12/25 ianuarie 1916; nr. 9, 14/27 ianuarie 1916.

⁷⁷ *Idem*, nr. 237, 3/16 noiembrie 1915.

⁷⁸ *Idem*, nr. 269, 11/24 decembrie 1915.

⁷⁹ *Idem*, nr. 278, 22 decembrie 1915/4 ianuarie 1916.

⁸⁰ *Idem*, nr. 279, 23 decembrie 1915/5 ianuarie 1916.

⁸¹ *Idem*, nr. 281, 25 decembrie 1915/7 ianuarie 1916; nr. 14, 20 ianuarie/2 februarie 1916.

⁸² *Idem*, nr. 217, 8/21 octombrie 1915.

⁸³ *Idem*, nr. 220, 11/24 octombrie 1915.

⁸⁴ *Idem*, nr. 259, 29 noiembrie/12 decembrie 1915.

⁸⁵ *Idem*, nr. 268, 10/26 decembrie 1915.

RFR-urile din Făgăraș pentru 600 de răniți⁸⁶ și din Turda pentru aproape 500 de răniți⁸⁷.

Tot din paginile *Gazetei Transilvaniei* aflăm că din colectele inițiate de RFR-urile transilvane se alocau bani și pentru Crucea Roșie din Brașov, Făgăraș și Sălaj.

La Făgăraș, femeile române ortodoxe au lucrat 200 de șepci de iarnă care au fost donate filialei din localitate⁸⁸. RFR-ul Codlea trimitea o parte din colecta Crăciunului 1914⁸⁹ și 1915⁹⁰ filialei din Brașov condusă de contele Mikes⁹¹.

În aprilie 1915, domnișoara Virgilia Braniște, soră de caritate în cadrul spitalului de regiment nr. 1, mulțumea donatorilor publicând listele în paginile *Gazetei Transilvaniei*, nr. 69 din 1/14 aprilie 1915 și nr. 70 din 2/15 aprilie 1915.

În aceeași lună, Emilia Popp Mărcuș, președinta RFR-ului Sălaj, trimitea listele donatorilor ”în favorul Crucii Roșii” pentru a fi tipărite în paginile ziarului⁹².

Crucea Roșie, la rândul ei, își arăta recunoștința și le decora cu medalia *Crucea Roșie* pe doamnele care îngrijeau cu devotament răniții: la Lugoj - Lucreția Frențiu, Nella Stefani-Florescu și Letiția Maier⁹³, la Cluj - Ana Popp de Lemeny, Sidonia G. Docan, Maria Barițiu, Iustina E. Gerasim, Geni Deac⁹⁴.

În 1916, în luna în care Brașovul a fost sub ocupație românească, Maria Baiulescu iniția organizarea serviciului român de Cruce Roșie⁹⁵.

Imaginea privind activitatea UFR-ului este întregită de *Anuarul Uniunii Femeilor Române din Ungaria*, singurul din timpul Marelui Război, tipărit la Brașov în august 1915, unde sunt consemnate rapoartele despre activitatea depusă în timpul războiului a 23 de RFR-uri din Transilvania⁹⁶.

---

⁸⁶ *Idem*, nr. 76, 9/22 aprilie 1915.

⁸⁷ *Idem*, nr. 79, 12/25 aprilie 1915.

⁸⁸ *Idem*, nr. 272, 11/24 decembrie 1914.

⁸⁹ *Idem*, nr. 264, 30 noiembrie/13 decembrie 1914.

⁹⁰ *Idem*, nr. 284, 31 decembrie 1915/13 ianuarie 1916.

⁹¹ *Idem*, nr. 158, 23 iulie/5 august 1915.

⁹² *Idem*, nr. 75, 8/21 aprilie 1915; nr. 76, 9/22 aprilie 1915; nr. 77, 10/23 aprilie 1915; nr. 78, 11/24 aprilie 1915; nr. 79, 12/25 aprilie 1915.

⁹³ *Idem*, nr. 254, 24 noiembrie/7 decembrie 1915.

⁹⁴ *Idem*, nr. 4, 6/19 ianuarie 1916.

⁹⁵ Marinela Loredana Barna, *Brașovul ocupat de armata română în paginile Gazetei Transilvaniei (august-septembrie 1916)*, în ”Țara Bârsei”, serie nouă, nr. 15, Brașov, Tipotex S.A., 2016, p. 147-148.

⁹⁶ Arhiva Mureșenilor, *fd. cit.*, doc. nr. inv. 9.267, dos. 573/4.

**NOTE SUMARE DE CARNET
PE TIMPUL 18 IULIE 1916 LA 15 IANUARIE 1917
– GENERAL DE BRIGADĂ
EMANOIL MANOLESCU MLADIAN**

LAVINIA DUMITRAȘCU¹

**SHORT NOTES BOOK
FROM JULY 18TH 1916 TO JANUARY 15TH 1917
- BRIGADIER GENERAL EMANOIL MANOLESCU MLADIAN**

ABSTRACT

The article presents one of the war note books of Brigadier General Emanoil Manolescu Mladian, one of the Romanian army's personalities about who we unfortunately know too little.

The note book, part of the collections of the Museum of National History and Archaeology Constanța, includes notes from the front between July 18th 1916 and January 15th 1917.

Keywords: First World War note book, brigadier general Emanoil Manolescu Mladian, army's personalities, notes from the front, 1916-1917.

Un carnetel, din foi tăiate, scris mărunț cu creionul. De acum 100 de ani. Sunt însemnările zilnice de pe frontul Primului Război Mondial ale unui general român despre care nu se știe mai nimic. Este vorba despre unul din carnetelele de însemnări care, împreună cu alte documente personale, alcătuiesc Fondul Emanoil Manolescu-Mladian din patrimoniul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța. Am publicat în volume de studii majoritatea documentelor personale și carnetelelor de campanie ale personalităților pe care o prezint și în acest articol².

---

¹ Muzeograf, doctor în istorie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; e-mail: laviniagh@yahoo.com.

² Lavinia Gheorghe, *Destinul dramatic al unui general român: Em. Manolescu-Mladian*, în "Anuarul Muzeului Marinei Române", tom XVI, Constanța, Editura Muzeului Marinei Române, 2013, p. 157-174; idem, *Un nume scos din uitare: generalul de brigadă Emanoil Manolescu-Mladian*, în "Tradiție, istorie, armată. Sesiunea de comunicări științifice a Muzeului Militar Național Ferdinand I", Craiova, Editura Sich, 2014, p. 71-77; idem, *Comandantului Școlii de Infanterie, generalului Emanoil*